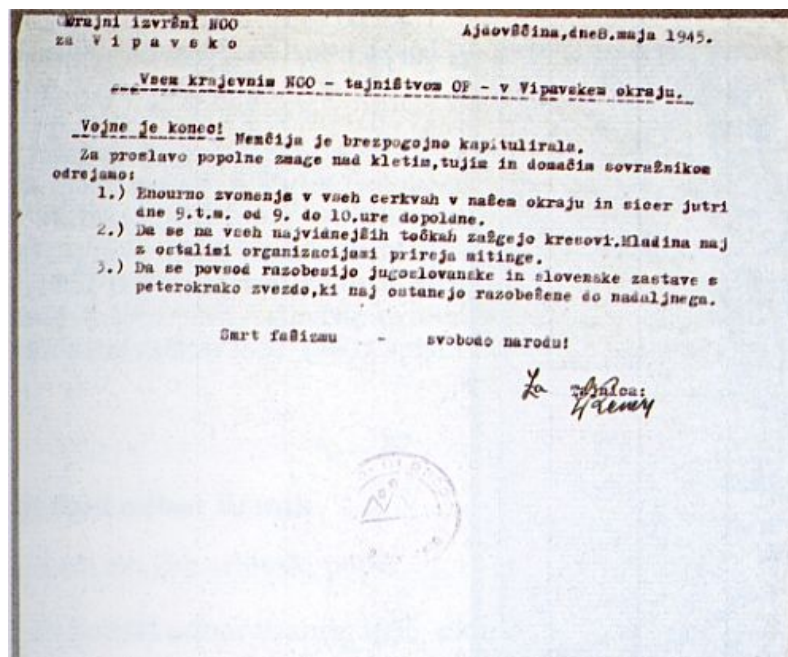

Uvodna stran
Bibliografija
Novo objavljeno I.
Literarni porton
Poezija
Proza
Genealogija
Galerija
Knjiga bralcev
Stiki in povezave
Slovenska imena mesecev
Kotiček za Slovence po svetu
Slovenec sem!
Raziskovanje nekega primera
O smrti
Blog I.
Današnja misel
Luske hibridne samorodnice
Aforizmi
Poglejte kaj je danes novega!
Objavljene vsebine od 1.4.2008 - 31.3.2009

OPIS MOJIH DOŽIVETJI PO VOJNI - PRIČEVANJE:

OBLAČILA ZA JA, LETALO IN POVOJNE RAZMERE

Razglas konca vojne 8. maja 1945

Po vojni je vsakdo sprejel kakšno nalogo, da je pomagal porušeni in izropani domovini. Moj mami so oblastniki predlagali, da naj bi pri obnovi domovine in nudenju pomoči kot zavedna

državljanka sprejela obveznost in prinašala iz Gorice in Vidma (Udine) oblačila za partizanske oficirje. Po kapitulaciji Italije so ostala polna italijanska vojaška skladišča oblačil in obutve, izdelana za oficirje italijanske vojske. Moja mama je brez ugovora to obvezo sprejela. Delo ji je omogočilo tudi zaslužek za skromno preživetje družine.

Viktor Vrčon (Severčni) je bil po vojni predsednik Krajevnega ljudskega odbora v Dobravljah. Pri Vrčonovih na železniški postaji smo jaz in moja družina po vojni stanovali. Nismo imeli kje biti, saj so mamin dom 13. septembra 1943 Nemci požgali. Njegova žena Micka, sicer gostilničarka in trgovka, nam je kuhala med tem, ko je mama hodila v Italijo po oblačila in usnje za partizanske oficirje, ki so bili v glavnem iz drugih jugoslovanskih republik.

Oficirski intendant JA (Jugoslovanske armije) je prinesel vsaki dan sveže meso, olje, mast, sladkor in vsa potrebna živila, ki jih je Micka potrebovala za kuhanje, saj je pogosto kuhala tudi za oficirje. Tudi ameriške pakete UNRA smo dobivali. Mama je delala za novo oblast, zato je Milenko Vodopivec nekoliko spremenil in omilil odnos do mene in strica ter tudi mojega šolskega uspeha ni več tako pogojeval z idološkim prepričanjem mojega strica. Stric Stanko se je iz domoljubnega zanosa odločil, da bo na krajevnem uradu delal kot tajnik zastoj, brez plače, vendar Milenko Vodopivec ga je onemogočil zaradi svetovno nazorskega prepričanja. Bil je veren in to ni bilo skladno z ideologijo. Dosegel je, da ga je s partijskim linčom izključil iz javnega življenja, da ni bil več tajnik KLO. Stric Stanko je namreč imel izostreno kritično in humoristično ost, da se je tudi rad ponorčeval iz raznih situacij in ljudi in je včasih narisal kakšno karikaturo in jo razobesil na krajevni stenčias, kar je bilo za tiste čase bogokletno, saj iz politikov in aktivistov ter njihovih slabosti se ni smel nihče ponorčevati.

Moji spomini imajo v marsičem vzporednice tudi z dogodki, ki jih opisuje Albert Svetina - Erno, ki je bil na nek način vključen v povojno dogajanje v Ajdovščini povezano tudi z mojo mamo in sorodstvom. To dejstvo je treba povezati z delovanjem OZNE na Primorskem po vojni, tudi na ozemlju cone A pod zasedbo anglo-ameriške vojske. Pred kratkim so mi prišla v roke pričevanja Alberta Svetine iz knjige: »Od osvobodilnega boja do banditizma«, Nova obzorja d.o.o. Ljubljana, avgust 2004 in sem ob branju bila presenečena, saj mi dogodki niso bili tuji.

Center OZNE za Primorsko je bil v Ajdovščini. Vsaka izpostava OZNE je imela tudi svoj oddelek KNOJ-a, ki je bil oblikovan glede na potrebe. Albert Svetina piše, da je nasprotnike komunističnega režima OZNA zajela in ilegalno aretirala v zavezniški coni in jih ilegalno vozila v centre zaporov OZNE na Poljanski nasip v Ljubljani. Aretirala je tudi osebe, za katere je veljal sum stikov z zavezniki, med sumljive je uvrščala predvsem tiste, ki so bili bogatejši in vnaprej sumljivi (med njimi je bil leta 1946 tudi moj oče, saj je bil iz trgovske družine in dahavec ter oseba iz udbovskih dosjejev).

Svetina piše, da je ilegalne akcije, zlasti aretacije po navodilih OZNE izvrševal KNOJ, ki je bil pri vsaki izpostavi OZNE. Naloge so se izvajale po naročilu OZNE. Svetina sicer govori, da uboji so bili na

Primorskem, vendar ne množični. Verjetno je Svetina imel v mislih poboje v Teharjah, Kočevskem rogu itd, zato očitno navaja, da niso bili množični. Vendar poboji so tudi na Primorskem bili. Obstajajo za to kar zajetni sezname. Med njimi je veliko poznanih oseb.

Dekle mojega strica Stanka Breščaka Milko Durnik so ubili komunisti. Govorili so, da si je sama morala izkopati grob. Pokopana pa je v Velikih Žabljah. To vem, saj se je stric vsakič, ko je po vojni šel mimo, ustavil na pokopališču z menoj in mi pripovedoval to žalostno zgodbo. Moram povedati, da tedaj otroci nismo imeli otroštva, temveč smo živeli življenje odraslih z vsemi problemi, travmami in težavami, ki so jih odrasli delili z nami.

Svetina tudi navaja, da OZNA ni pokrivala samo jugoslovanskega ozemlja, temveč je imela poverjeništa in svojo mrežo drugod po Evropi: v Romuniji, Bolgariji, Albaniji, Italiji, Nemčiji, Avstriji, na Češkem, na Poljskem, itd. Z ozirom na v tej knjigi opisana dejstva ni prav nič čudnega, da je bil v coni A, ki je bil pod anglo-ameriško upravo leta 1946 napaden moj oče Ivan Gašperčič. Napadel ga je pripadnik sabotažne skupine KONJA Edvard Mielnischzeka in ni prav nič čudno, če je bil napaden tudi v Rimu s strani KNOJ-a, ki je organizirano deloval v Italiji in to v času, ki sovpada z zmontiranimi dahavskimi procesi in z drugimi povojnimi dogodki. Njegovega naslova pa OZNI ni bilo težko izslediti, saj je pisma, ki jih je oče pošiljal domov OZNA cenzurirala, pakete z metražnim blagom, ki mi jih je oče pošiljal za moje potrebe, da bi si dala delati kakšno oblekico, pa je OZNA zasegla. Hranim še pisma, ki sva si jih z očetom pisala o tem, da pošiljk nisem prejela, on pa meni piše kaj mi je poslal s celotnim seznamom poslanega in opisuje postopek pri poizvedovanju za pošiljkami. OZNA je bila tedaj nenasitna in nemoralna v svoji brezobzirnosti, zlasti nekatere oficirjeve žene in obveščevalke, ki so delovale v OZNI, so si prisvajale, kar se jim je zahotelo.

Glede delovanja OZNE oziroma kasneje UDBE naj še dodam, da vselej, ko sem obiskala očeta v Rimu, bila klicana z roza dopisnicami na zaslišanje na UDBO. Zasliševal me je novogoriški udbovec Edi Kodrič, ki je imel vrezino na čelu. Sodelovanje z UDBO sem odklonila Kodriču in tudi nekemu Pauliču. Enkrat kasneje se je Edi Kodrič v Termah Čatež prisedel k meni in sva se o tem pogovarjala. Rekel mi je, da je na UDBI tedaj, ko so mene zasliševali in šikanirali, vedrila in oblačila Milka Čubrilo prek svojega moža, šefa policije.

To kar sem prebrala v knjigi Alberta Svetine, kako je delovala OZNA v Ajdovščini, ni zame prav nič novega, kajti spominjam se svoje matere, ki je bila postavljena v položaj, da je morala delovati za JA in OZNO in s tem pokazati svojo lojalnost do oblasti. Vendar glede na tedanji povojni zanos, to ni predstavljalo nobenega posebnega problema, saj smo bili vsi vključeni v povojne razmere in smo drug drugemu pomagali. JA, ki nas je osvobodila izpod okupatorja, pa smo izkazovali posebno hvaležnost.

Mama je bila aretirana v Ajdovščini. Tedaj sem bila stara deset. S svojo sorodnico Silvo Rustja sem odšla v hišo, kjer naj bi delovala šef OZNE Albert Svetina in njegov namestnik Jadran ((leta 1946). Spominjam se obeh, saj sta se pogosto ustavljala v gostilni pri sorodnicah Poldi in Silvi Rustja na Korši v Dobravljah in vselej je bilo povedano, to sta šefa OZNE. Mamina sorodnica Sava Rustja iz partizanske aktivistične družine je bila ves povojni čas, skoraj do upokojitve blagajničarka v Hotelu Triglav pri Jadrani, ki je bil vsa leta direktor Triglava v Kopru.

Hiša, kjer je bil tajni sedež UDBE (najverjetneje nekdanja cestarska hiša), leži v Ajdovščini ob glavni cesti, ki vodi mimo železniške postaje in sicer levo ob cesti (od Gorice proti mestu), ima zunanje stopnice, ki vodijo v prvo nadstropje in vselej, ko se peljem mimo, se spomnim, da sem šla, kot 10-letni otrok s Silvo Rustja do šefa OZNE prositi naj mamo izpustijo. Nakar so mamo po dveh dneh tudi izpustili, saj je bila aretacija zmeta, ker vojak ni vedel, da mama dela za vojsko, saj je moja mama tedaj hodila čez mejo v Videm (Udine) kupovati vojaške obleke, opasače, usnje za škornje, parfume in podobne stvari za OZNO in jugoslovansko vojsko.

Odhajala je po večkrat na teden iz tedanje cone B, v cono A z vlakom in z vlakom pripeljala oziroma prinesla s seboj veliko število "paketov", v katerih so bile v glavnem nove oficirske obleke, izdelane za italijanske oficirje ter usnje za škornje. Blago so vozile po skrivnih poteh s kombijem tudi določene preverjene osebe.

Govorilo se je, da so partizani zasegli Italijanom vagon italijanskih lir in da se iz tega kupuje. Vendar šele sedaj izvem iz pričevanja Alberta Svetine, da je bil to denar (več vreč) zasežen s strani OZNE v miljski tovarni, ki je bil namenjen za plače delavcem. Tudi zgodba o letalu mi ni bila tuja, saj sem jo slišala od svoje mame, ki jo je večkrat pripovedovala. Mama je bila tudi operativno zadolžena oziroma naj bi imela nalogo, da bi se letalo, ki je bilo skrito v Furlaniji nekje v koruzi pripeljalo v cono B za JA.

Albert Svetina govori, da je bil v italijanski vojski nek pilot in da letalo s Tonetom pripeljeta čez mejo kadar hočeta. Svetina pravi, da nad podvigom naj ne bi bil najbolj navdušen. Spominjam se, da je moja mama najbolj pregovarjala JA, da naj se vključi v to akcijo, vendar je temu ugovarjala, češ, da ima dva otroke in da se temu iz strahu pred posledicami upira, saj bi jo lahko za to Italijani zaprli. Točno pa ne vem kakšne naloge naj bi moja mama imela pri tem letalu, ki naj bi se pripeljalo v cono B (morda, da bi pregovorila določenega italijanskega pilota, ker je dobro obvladala italijanski jezik, morda tudi za izvršitev plačila, podplačila pilota, tega ne vem).

Zgodbe o letalu se pa živo spominjam, saj sta se moja mama in stric Stanko Breščak veliko o tem pogovarjala in mama je imela odklonilno stališče, da bi bila v to vpletena. Tega ne vem, če so se paketi, ki jih je prinašala moja mama v cono B pošiljali tudi Ivanu Mačku in CK KPS, v glavnem se spominjam, da so bile te stvari namenjene vojski in verjetno tudi OZNI. Vojska je verjetno od v dveh vrečah zaseženega denarja v Miljah, dobila svoj kontigent za svoje potrebe. Moja mama je pogosto hodila na ajdovsko vojaško kasarno na komando in tam je bila tudi pomotoma aretirana, ker civilne osebe niso imele dostopa na vojaško območje. Tisti dan, ko se je izvršila aretacija, me je moj stric Stanko poslal v Sveti Križ po rebro peš k prvi sveti maši k patrom češ, naj molim, da bi mamu izpustili. Dogodka se živo spominjam, kot bi se dogajalo danes. Vem, da sem bila prestrašena, da bom ostala brez svoje mame.

Spominjam se, da v povojnem času jugoslovanskim oficirjem ni ničesar manjkalo, da so imeli bel kruh (vsaki dan jim ga je spekel pek Vinko v Dobravljah), meso, sladkor, olje in vsa živila, ki so ljudem primanjkovala. Imeli so na razpolago tudi ameriške pakete UNRA z vsemi dobrotami, saj v trgovinah ni bilo mogoče popolnoma nič kupiti. Ljudje in vojska so bili lačni, razen oficirjev, ki so bili večinoma iz drugih jugoslovanskih republik. Vojaki pa so bili polni uši in srbečice, od katerih smo bili vsi okuženi.

Streho nad glavo so nam po vojni kot požgancem nudili Vrčonovi. Hrano je od intendanta JA mama dobivala tudi v zameno za stvari, ki jih je prinašala iz Vidma. Spominjam se, da je mama dobila od vojske v zameno za oficirske obleke celo črnega pegastega prašiča. Vsak se je znašal kot je vedel in znal, samo da je preživel. Čez mejo je vojski mama prinesla tudi radio aparat znamke Minoglia (napisala sem po spominu).

Ob tem bi navedla tudi zame kot otroka pretresljivo izkušnjo. Micka me je ob kosilu poslala naj se splezam čez železniško ograjo in naj pokličem železničarskega načelnika na kosilo, saj ni nikoli zamujal, ko je bila ura kosila. Ko sem odprla vrata železniške postaje, sem ga zagledala na tleh okrvavljenega. Bil je mrtev v mlaki krvi. Govorili so, da je OZNA opravila svoje delo in prikazala, kot da si je sam prerezal žile na vratu. Kaj je resnica jaz ne vem, vem le to, da me je dogodek pretresel.

Po vojni je bil skoraj edini vir oskrbe OZNE, KNOJA in lokalne jugoslovanske vojske tihotapljenje iz zavezniške cone A, kjer je OZNA delovala samo ilegalno. Tihotapljenje je bilo iz sosednje Italije in je predstavljalo tudi za mojo mamino tveganje. O tihotapljenju in krajah OZNE, je njen ajdovski šef Albert Svetina napisal več poglavij o špekulacijah, tihotapljenju, krajah in goljufijah OZNE, ki sem jih z zanimanjem prebrala, da mi je bila slika bolj jasna.

Po priključitvi Primorske k Jugoslaviji septembra 1947 pa moja mama ni imela z nikomer od oblastnikov nobenih stikov več, ker je bila meja zaprta in je niso več potrebovali. Tudi službe ni dobila. S stricem sta bila primorana obdelovati kmetijo. Živelimo v revščini in pomanjkanju kot večina ljudi.

ČLOVEKOVE PRAVICE - ZAKAJ SEM RANLJIVA?

Kadar koli opazim kršenje človekovih pravic, odreagiram prizadeto. Marsikaj v naši družbeni stvarnosti me zelo moti in moram reci, da nimam ravnodušnega odnosa do krivic. Motita me nestrpnost in nasilje nad verniki, posameznimi skupinami glede na narodnost, raso, spol, jezik, politično ali drugo prepričanje, gmotno stanje, rojstvo, izobrazbo, družbeni položaj ali katerokoli drugo osebno okoliščino. Zavzemam se, da se človekove pravice in temeljne svoboščine uresničujejo in da smo vsi pred zakonom enaki, kar za polpreteklo zgodovinsko obdobje, ne bi mogla trditi.

Moti me tudi na primer, da so še marsikje poimenovane ulice po nasilnežih, kar se mi zdi brezobzirno do svobodomiselnega človeka.

Kontinuiteta po lastni notranji logiki teži k nadaljevanju dejanskega stanja in kaže na to, da je zasidrana v sistemu prevladujoče politične moči. Krivično je za tiste morebiti še živeče, ki so prestali Goli otok, za tiste, ki so bili na prisilnem delu, prevzgoji in indoktrinaciji dolga leta po osvoboditvi v najtežjih nečloveških ponižujočih pogojih in za tiste, ki so po nedolžnem prestali totalitaristične zapore ali izhajajo iz družin po vojni pobitih, kakor tudi za tiste, ki so morali bežati pred krivičnimi represalijami. Kaj naj rečem o sebi? Že sama moja življenjska zgodba in zgodba o mojem očetu sta sami na sebi dovolj prepričljivi, da je vsaka dodatna beseda odveč

Do kdaj Delpinova ulica v Novi Gorici?

Ena izmed glavnih ulic v centru Nove Gorice se še danes v dobi demokracije imenuje Delpinova ulica. Kdo pa je bil Rastislav Delpin (1920-1956), po katerem se imenuje ulica? Rezervni poročnik JLA in komandir diverzantske enote, s 5. razredi osnovne šole, briški VOS-ovec (tajna obveščevalna služba), uničevalec tovarne tekstila v Podgori, ki ji je povzročil 9 milijonov lit škoda, diverzant po Brdih, Gorici in Furlaniji, uslužbenec Udbe, osvoboditelj nekega udbovskega majorja iz zapora, obsojen pod angloameriško oblastjo po vojni na 5 let zapora, v tujini obsojen na 120 let zapora. Diverzanti niso izvajali samo diverzantskih akcij nad okupatorjem, temveč tudi nasilje nad domačim prebivalstvom. Tudi mojega očeta po vrnitvi iz Dachaua so napadli iz tajne obveščevalne službe in ga hoteli likvidirati (Edvard Mielnizschek). Zmaga Delpina sem osebno poznala, saj je v petdesetih letih redno prihajal k šefu Udbe Rudolfu Čubrilotu, ki je stanoval s svojo družino v moji rojstni hiši v Solkanu, kjer so se krojile usode ljudi.

Zaradi lažjega razumevanja bi pojasnila, da je z mojo rojstno hišo v Solkanu gospodarila oblast. V njo so naselili vojni odsek in urad za delo. V hiši je nato zasedel moje družinsko stanovanje Rudolf Čubrilo s svojo ženo in tremi otroci, potem ko se je preselil iz Postoje in je nastopil funkcijo šefa novogoriške Udbe po letu 1950. Po lastnem pripovedovanju naj bi bila omenjena oseba v letih 1946 – 1948 na Generalštabni akademiji Klimenta Vorošilova v Moskvi, kamor je Ozna pošiljala preverjene kadre, ki so se v praksi potem izkazali v skladu z boljševiskimi metodami policijskega in ideološko nasilnega delovanja.

S svojo družino sem se morala v lastni hiši stisniti v zasilne prostore. Na občinskem ljudskem odboru moji družini in meni niso dovolili vselitve v lastno hišo. Ker je bil moj oče v Italiji, so družino poniževali. Žena šefa Udbe Milka mi je zčila vedro vode po hodniku in stopnicah potem, ko sem poribala skupni hodnik in mi je zaničujoče rekla naj ga poribam še enkrat, češ da je bil moj oče fašist (ironija moj oče je bil že leta 1930 antifašist, Črni brat in zaprt v zloglasnih fašističnih zaporih v Gorici in Kopru). Temu ponižujočemu dejanju sem se še kot otrok odločno uprla. Od svojega moža je zahtevala, naj me takoj aretirajo. Šef Udbe in tedanje milice Rudolf Čubrilo pa je rekel, da tega ne more storiti, ker sem še mladoletna.

Pripomnim naj, da sem bila na izrecno zahtevo Milke priča aretaciji njene gospodinjske pomočnice Dore, ki so jo po njenem izrecnem ukazu miličniki vklelili na plesišču na železniški postaji Nova Gorica, ker naj bi se v njeni odsotnosti otrok zbudil in zajokal, ko je gospodinjska pomočnica šla po mleko in kruh za otroka. Milka je prijavila tudi seznam živil in prijavila kraj, češ, da naj bi gospodinjska pomočnica porabila preko odmerjenega normativa hrane za preživetje v času njene odsotnosti in naj bi za to bila kazensko odgovorna. Mene še otroka je Udba zaslisevala in mi podtaknila v podpis nek zapisnik, ki ga še prebrati nisem mogla, ker so mi ga iztrgali iz rok. Dora naj bi odsedela 30 dni aresta, govorilo so da naj bi bila v zaporu na Tolminkem, ker naj bi sodnik tako odredil, da ne bi hodila Milki znova ribati podov in bila izpostavljena njenemu poniževanju, saj so na sodišču dobro vedeli, da kaznjenci opravljajo pri Čubrilo tlačo, ker to naj bi spadalo v prevzgojno delo komunističnega režima, komunistični veljaki pa naj bi bili absolutni gospodarji nad njimi.

Soproga tedanjega šefa Udbe se je izživljala tako, da so ji po aretacijah zaporniki in zapornice hodili delati (žaganje drv, pranje in likanje perila za udbovske družine, čiščenje, itd). Socialistična gospa je služila tako, da je od zapornic in gospodinjskih pomočnic zahtevala, da so prale za več udbovskih družin, ki so ji za to plačevale od opranega perila. Tedanji šef zapora Pini je dajal zapornice na razpolago soprogi šefa Udbe Milki, da so na hodniku v moji rojstni hiši v čeburu ročno na perilniku prale tudi perilo miličnikov. Samo v enem dnevu je neka zapornica z Vipavske po imenu Milka, ki se ni pravočasno vrnila ob prestopu meje nazaj iz italijanske Gorice, bila obsojena na tri mesece zapora in je oprala v enem dnevu 300 moških spodnjic miličnikom. Suženstvo po podobi komunizma! To je bil socializem po meri novih oblastnikov in kolesja, kije poganjal totalitaristični aparat naprej.

Čubrilo je bil nasilni človek. Kot 16 - letno dekle me je hotel s svojim šoferjem Jožetom posiliti in mi je grozil s pištolo, da me bo ustrelil, če ne izstopim iz avtomobila in se ne vdam. Ubrnila sem se smrtno prestrašena z otroško fizično silo, kolikor sem zmogla in nato z verbalno grožnjo, da ga bom ovadila njegovemu vrhovnemu šefu Janu v Ljubljani. Da bom vse povedala mami in da bo šel v zapor.

Ustrahovala sta me tako, da sta popolnoma vinjena z avtom vijugala po cesti. Ko sem ga z vso močjo odrinila od sebe in mu odločno zagrozila, da ga bom prijavila za nasilje, mi je v obrambo rekel, da me je samo preizkušal kakšna Titova pionirka sem. Mami pa je rekel, da je pripeljal domov hčerko zdravo in celo. Tedaj še niso poznali izraza pedofilija. Komunistični veljaki so bili tudi nasilni pedofili. Naslednji dan je mami ponujal zapornike iz goriškega aresta, da ji lahko pridejo žagati drva in da ji lahko prekopljejo vrt. Mama je odklonila. Jaz sem se ga bala in sem se pred njim skrivala. Bala sem se ga tudi zato, ker sem vedela, da je gospo na Dolenjskem pretepel s puškinim kopitom, ko so bili na dopustu in da je imela počeno lobanjo, za kar naj bi bil obsojen na 8 mesecev pogojno.

K Čubriloim je stalno prihajal Zmago Delpin. Spominjam se ga po temnih izbuljenih očeh, ki so vzbujale strah. Spominjam se, da so se večkrat pri Čubriloim pogovarjali in da se je hvalil o svojih podvigih, mešanju objektov in mostov v zrak, diverzantskih akcijah in kako so tega ali onega likvidirali. O Čubriloju so govorili, da si je prisvojil zasluge svojega sorodnika generala Potočarja in tako napredoval. V Žabjem Kraju (sedež Udbe Vila Bartolomej) se je krojila usoda številnim ljudem, ki so tam čakali na odločitve Udbe, ki so nadomeščale sodbe sodišč.

Šikaniranja Udbe pa ni bilo konec. V Novi Gorici je bil okrog leta 1955 - 1957 od Rudolfa Čubrilo postavljen, da me spremlja nek udbovec z imenom Tine S., ki je delal v fotolaboratoriju Udbe. Spremljana sem bila zato, ker sem imela stike z očetom v Rimu. Leta 1956 je bil klican moj fant, ki je postal pozneje tudi moj mož in oče mojega sina, na Udbo češ, da ne sme hoditi z menoj in da mora prekiniti razmerje z mano, ker imam očeta v Rimu in da predstavljam nevarnost za državno varnost, čeprav svojega očeta tedaj nisem videla 10 in več let, od leta 1946, in se nikoli nisem zanimala za politiko. Moj oče pa je bil tedaj v Rimu, v posledici trpinčenja v fašističnih zaporih in Dachaua ter medicinskih preizkusov v nacistični Nemčiji težko bolan (5 let in pol zdravljenja v vojaški bolnišnici Ospedale militare S.O.U.O. No 5, Via Breveta 75 v Rimu), popolnoma izven političnega in vsakršnega dogajanja. Umril je mlad, star komaj 56 let.

Tine je bil še mlad in pošten, opozoril me je, naj se čuvam Rudolfa Čubrilo. Ko sem hodila v Hotel Sabotin, kamor smo bili uslužbenci na hrani (kosilo), sem bila stalno spremljana od udbovcov Marinka, Tineta in še drugih. Na Udbi sta me pa zaslisevala udbovec Edi Kodrič in neki Paulič, ki je potem služboval tudi kot kriminalist v Kopru. Z njim sem prišla pozneje v stik, ko je bil član razpisne komisije za direktorja in odgovornega urednika Primorskih novic. "Udba" je imela vselej do pred osamosvojitve Slovenije svoj vpliv in moč tudi pri preverjanju in nameščanju vodilnih kadrov.

Kot družina smo bili stalno nadzorovani od boljševika Edvarda Mielnischzcka, ki je hodil k nam domov poslušati ruske radijske postaje na radio Kosmaj, slonokoščene barve. Ker je zaradi napada na mojega očeta z namenom likvidacije, očitno imel slabo vest, me je še kot otroka poklical v Poberajev mlin, kjer je bil upravnik, in mi dal nekaj krat 10 kilogramsko vrečo bele moke. Jaz za ozadje in napad na očeta tedaj še nisem vedela. To mi je povedal oče, ko sem ga obiskala v Rimu.

Ivan Gabrijelčič iz Solkana mi je pravil, da je omenjeni Edvard imel z nasiljem osebne težave, saj naj bi pozneje naredil tudi samomor. Nekega dne po letu 1950 je šel Ivan mimo mlina in videl kako je nekega mladeniča udarjal s kolom v moda, ga vrgel na vreče moke in davil. Tedaj je zavpil: »Edvard kaj delaš, sedaj pojdi takoj v Žabji kraj (sedež Udbe) in povej kaj si naredil.« Nato se je zbudil kakor iz transa in ga nemo gledal. Nekega dne je Edvard pripovedoval, da mu je bilo najhujše, ko je moral ubiti mater in gledati, kako se otrok bori v trebuhu z življenjem. Edvard in drugi so bili tesni sodelavci z Zmagom Delpinom, po katerem se še danes v dobi demokracije, imenuje novogoriška ulica v centru mesta. Zmago Delpin je bil tesni sodelavec šefa Udbe Rudolfa Čubrilo. Komu ustreza poimenovanje novogoriške Depinove ulice po njegovem imenu?

O solkanski udbovski obveščevalki Milki in njenih žrtvah obstaja veliko zgodb, ki sem jih kot mlad človek doživljala kot veliko človeško krivico in sem se jih celo svoje življenje spominjala z gnevom. Spominjam se tudi njene gospodinjske pomočnice iz Goriških Brd, ki je bila sicer asistentka pri zobozdravniku in sprejeta kot vzgojiteljica njenih otrok, vendar kasneje jo je doletela usoda perice polnih čebrov perila od udbovskih družin. Odpovedi pa ni smela dati Čubriloim, ker je vzela v poslovalnici Slovenijašporta dežni plašč na posojilo in ji odpoved delovnega razmerja zato ni bila dovoljena pod grožnjo zapora.

Trafikanta Basina, ki se je vrnil iz Rusije z zmrzjenimi stopali, so takoj zavezali, da mora sodelovati z obveščevalno službo, sicer ga pošlje Udba na Goli otok. Da se je izognil informburoju, je moral pristati na sodelovanje z Milko. K njej je hodil prav vsaki dan, tudi po večkrat. V trafikii je prodajal tobak in časopise in je moral Milki poročati o vsem, kar so se posamezniki pogovarjali. Moška frizerka Francka Pecorari iz Dobravelj, ki je imela brivnico v Solkanu, si je zaradi čustvene zveze z Italijanom med vojno, morala odslužiti svobodo prav tako z obveščanjem o vsem, kar so se pogovarjali posamezniki v salonu. Ti pa niso bili edini. Ljudje so se spremenili v maso ovaduhov, da so si lahko obvarovali življenja. Francka Pecorari je morala nositi iz Italije čez mejo stvari za Milko in udbovske družine.

Udba v Žabjem kraju je po nalogu Rudolfa Čubrilo carinarka, ki je pregledovala ženske ob prestopu meje, poklicala na svoj sedež, da je tedaj lahko Francka prinesla večje količine blaga čez mejo po seznamu, ki ga je prejela od udbovskih družin preko Milke. Ko mi je moj oče poslal iz Rima nekaj oblačil z redno pošto, je prišla Milka k moji materi in ji rekla, da je prišla na notranjo upravo prijava,

da dobivamo pomoč iz tujine in da bomo kazensko preganjeni. Poslanega nisem nikoli prejela. Nenehno nam je pretela z zaporom in prijavi na Udbo.

Ko sem se zaposlila na socialnem zavarovanju, sem po dveh mesecih brez obrazložitve izgubila službo. Moj šef Hafner je rekel, da mu ni nihče povedal zakaj sem bila odpuščena. Na moje mesto je prišla moje delo pregledovati Milka in izjavljala okrog, da išče moje napake, da me bo spravila v zapor.

Ko sem se zaposlila na Primorskih novicah 1.12.1954, je Milka začela obiskovati odgovornega urednika Rujdija Vogriča, češ, naj me odpusti. Le-ta je ni več sprejemal v pisarno. Nato sta z možem Rudolfom Čubrilo obiskala novinarko Dušo Ferjančič, naj uredi, da bi me na podlagi njenih informacij na Primorskih novicah odpustili. Le-ta pa je bila poštena in je opozorila mojo mamo, da Milka deluje proti celi družini in naj bomo previdni.

Ko je prišel moj bratranec zdravnik iz Milana v rodno Slovenijo, je spoznal dekle Leonoro, s katero bi se morda tudi poročil. Ker je bil osebni zdravnik konzularnega osebja prejšnje skupne države, so rekli, da se bodo zanimali glede referenc o dekletu, kar je bilo običajno. Delala je v poslovalnici »Kompasa«. Takoj nato so tam postavili Milko, da je kontrolirala nesojeno dekle mojega bratranca in ji podtikala svoje napake. Omenjena gospa, ki je sicer imela poštevanke pod steklom, je pripravila spisec nečednosti, ki jih je Udba poslala na konzulat v tujino.

Ko se je Milka izselila s svojo družino k Svetogorski žičnici, je ObLO nartpal v mojo hišo 9-člansko družino Fiegel, ki so jo izselili iz od Čubrila kupljene hiše pri Svetogorski žičnici (na odločbi, ki jo še hranim, je podpisan tajnik ObLO Ivo Poberaj). Tedaj je Milka po mojem vrtu izrila in prenesla v svojo kupljeno hišo vse okrasne rastline, ki sem jih jaz zasadila. Na pohištvu, ki ga je gospa uporabljala, je bilo z velikimi masnimi črkami na hrbtni strani omar zapisano ime Tamara Bruno, kar pove, da se je Milka prisvojila in uprabljala zaplenjeno pohištvo.

Moja mama je dobila dekret za izselitev s celo družino v Tuzlo, ker je nekdo hotel pridobiti mojo rojstno hišo, ki mi jo je ded zapustil. Do izselitve družine v Bosno ni prišlo, ker se je za nas zavzel Martin Greif, kasnejši župan Občine Ajdovščina.

Glede na vse navedene šikane v Solkanu, mi ni preostalo drugega, kot da se preselim v drugi kraj s svojo družino. Imela sem kupca za hišo in sem nameravala kupiti v Kopru dom za svojo družino. Vendar na občinskem ljudskem odboru v Solkanu so mi z grožnjo, da mi bodo vse podržavili, vsilili v podpis izjavo, ki ni temeljila na nobenem zakonu ali predpisu, bila je celo v nasprotju z zakonom. Prodajo svoje lastne hiše so mi prepovedali. Na vsiljeni izjavi je pisalo, da se odpuščam pravici uporabe in upravljanja s hišo za dobo 15 let in da to pravico ima občina. V Kopru sem živela s svojo družino v najemniškem stanovanju. Moja mama je bila v Novi Gorici izigrana s službo, zato ji ni preostalo drugega, kot da se je zaposlila v koprski »Soči«. V Kopru smo začeli novo življenje.

Deloval je sistem neverjetnih manipulacij z ljudmi. Bili so v primežu biti ali ne-biti. Udba je poskrbela, da so se ljudje po sili razmer, spremenili v maso ovaduhov, kar je močno vplivalo na spremembo značaja in onesposobilo ljudi, da bi se lahko dvignili na duhovno etično raven in gojili medsebojnih spoštljiv odnos na ravni sožitja in preživetja, kajti časi so bili tudi sicer zelo težki. Dandanašnji komunistični ideologi so naslednik tega stanja. Idejno ne zmorejo preseči teh vzorcev. Ali lahko družba sploh preživi v takšni neidentiteti? Naša nacionalna emancipacija in državnost sta bili posledek našega hotenja, da preživimo v svoji identiteti neideološkega nasilja. To je primarna potreba na najvišjem mestu.

Odločno se upiram, da se ulice in trgi v dobi demokracije še naprej imenujejo po nedemokratičnih osebkih in da ostanki komunizma krojijo družbo po svojih predstavah in koristih. Osebkov, ki so delovali po boljševidniških metodah in po balkanskem izročilu samodržstva državne oblasti in klik na oblasti, ne bomo več častili in mladi rodovi se ne bodo več po njih zgledovali. Tak vzorec še najbolj ustreza tistim, ki so neposredno zakoreninjeni v komunističnem izročilu, ki nima z domoljubjem partizanov, ki so se uprli zasedbi slovenskega ozemlja, potujčevanju in zatiranju, nič skupnega. Kdaj bomo odpravili sindrom ostankov boljševizma, ki smo ga prevzeli od komunizma in totalitarističnega režima? Gre za etični relativizem, ki je odvisen od politične moči. Kdo si lahko privoščiti toliko samovolje, da lahko uporablja oblast in moč za uveljavljanje lastnih ideoloških ciljev, ki so vezani na koristi in privilegije?

Nič me ne preseneti, če ljudje, ki so jih vzgajali v enoumju, niso sposobni sprejeti drugačnih zgodb, kot so jim jih 60 let po vojni pripovedovali stari kadri komunistične partije in z normirano zavestjo prežet šolski sistem ter s komunizmom prežeti zgodovinarji, ki so prikazovali le svojo resnico. Dne 10.2.2009 je tovariš Janez Stanovnik, predsednik ZB NOV na TV izjavil, da medtem ko se pogovarjajo o še živem fašizmu in risanju kljukastih križev v zamejstvu, na drugem kanalu RTV SI predvajajo film Otroci s Petrička.

Ta dokumentarec objavlja dogodke, kako so starše brez sojenja pobili in pokopali na neznanih krajih, otrokom pa so z različnimi vzgojnimi ukrepi poskušali iztrgati njihovo identiteto in jim s silo prevzgojiti novo. Vprašam se kakšno zvezo ima naš dokumentarni film Otroci s Petrička, ki obravnava usodo otrok, ki so jih junija 1945 ločili od staršev, s katerimi so bili zaprti v taborišču Teharje pri Celju, in jih odpeljali v otroško taborišče Petriček, s fašizmom. Morda pa le, saj imata fašizem in komunizem nekaj skupnega, s to razliko, da so v fašizmu vršili teror tujci nad našim narodom, medtem ko so pa komunisti uničevali svoje lastno narodovo telo. Vsi preganjeni niso bili izdajalci. Med njimi je bilo veliko domoljubov, ki so bili preganjeni iz najrazličnejših razlogov, predvsem ideoloških. Zares ne vem, zakaj ni mogoče narediti ločnice in vrednostne ocene med partizanstvom in profesionalnimi ustvarjalci komunistične diktature. V človeškem življenju opravlja vitalno funkcijo le dobro, preteklost pa je zgodovinska pričevalka koliko slabega so naredili komunisti, ko so sprožili državljansko vojno. Bil je čas, ki je vzbujal strah. Svojih bremen iz preteklosti ne bodo nikoli mogli skriti.

In končno je prišel tudi zame čas, da svojo mladostno zgodbo z grenkobo na duši lahko izpovem, saj so tudi moje otroštvo in mlada leta bili podobni usodi otrokov iz Petrička. Fašizem, nacizem in komunizem so me prikrajšali za očeta in moj osebni mir. Vsaj povedati želim prenovljenim komunistom v demokrate, da bodo začeli verjeti, da je treba vrniti njihovim žrtvam vsaj malo dostojanstva.

Tako je pač bilo! Zakaj bi to ostale zamoščane zgodbe?

O mojem očetu Primorci.si :

GAŠPERČIČ, Ivan
trgovec, Črni brat

Rojen: 21. marec 1913, Solkan
Umrli: 6. september 1969, Rim (Italija)

Kraj delovanja:

Gorica/Gorizia (Italija), Solkan

Rodil se je kot dvojček (brat Gabrijel je umrl takoj po rojstvu). Starši: oče Jožef (1863–1947) iz Jugove hiše v Solkanu (bratranec dr. Klementa Juga), mizarski mojster, mati Marjuta Grosar (1871–1933) je imela trgovino s kolonialnim blagom v Solkanu. V času prve svetovne vojne (1914–1918) je bil s starši begunec v Lokavcu in Mariboru. Po vrnitvi v porušeni Solkan je osnovno šolo obiskoval v Solkanu, nato je obiskoval tehnično-trgovsko šolo v Gorici. Bil je sošolec z Justom Brezigarjem (1915–2010) Črnim bratom iz Podgore. Z Ivanom Verdikonom (1914–okoli l. 1960, Trst) sta bila edina Solkanca Črna brata (1930/1931). Z ostalimi sošolci je bil iz šole izključen zaradi članstva v organizaciji Črni bratje. Prvi Črni bratje so se sestajali v gostilni Pri Maksu v Gorici in v kaverni pri Soči, kjer so načrtovali cilje in način uporniškega delovanja. Tiskali in trosili so letake s protitalijanskimi gesli in načrtovali demonstrativne akcije. Karabinjerji so prišli organizaciji na sled in šestnajst fantov spravili v policijski zapor, kjer so jih pri zaslišanju tako mučili, da je komaj štirinajstletni Mirko Brezavšček (1917–1931) bruhal kri in umrl v naročju svoje matere. Fašisti so jih vklejnene v verigo gnali po Gorici. Mirkov grob v Gornjem Cerovem je narodna svetinja, po osamosvojitvi Slovenije je dobil tudi spominsko ploščo. Preživeli člani družine so bili po dveh mesecih zapora izpuščeni, bili so pod stalnim policijskim nadzorom in s prepovedjo služenja vojaškega roka v italijanski vojski. Nihče od Črnih bratov ni smel nadaljevati rednega šolanja. Fašisti so Ivana Gašperčiča zasledovali. Na njegovem domu v Solkanu so škvadristi našli kolesa tigrovcev in Gašperčiča obdolžili sodelovanja pri onečaščenju fašističnega spomenika (najverjetneje v Podgori). Zato je 22. junija 1940 zbežal v Maribor (stara Jugoslavija). K svoji družini v Solkan se je vrnil 10. oktobra 1940. Takoj po prihodu so ga fašisti aretirali in pretepli. Vkljenjenega so ga vrgli v temnico 30 dni ob kruhu in vodi. Ob poskusu pobega iz goriškega zapora so ga poslali v kaznilnico v Koper. Nato je bil zaprt v kaznilnicah Campobasso, Gaeta in v Peschiera del Garda. Nemci so ga zajeli 22. septembra 1943 in deportirali v dachavsko taborišče, nato so ga poslali v dahavski podružnici Allach (delal v kontroli proizvodnje propelerjev za letala, kjer so jih preteпали z žilavko (25 udarcev), nekatere pa tudi usmrtili zaradi sabotaž. Poslali so ga tudi v koncentracijsko taborišče Blaichach. Bil je osebek medicinskih poskusov (TBC, osvoboditev je dočakal na dahavski malarični postaji). Iz taborišča se je vrnil domov 25. maja 1945, bolan in izčrpan. Leta 1946 ga je sabotažnik Knoja Edvard Milenischek s skupino napadel v njegovi rojstni hiši z namenom likvidacije, vendar se je ugrabitve ubranil s sprožilnim nožem, ki ga je prinesel iz internacije. Grozili so mu naj izgine, namreč na svojem domu je bil očividec ugrabitve oficirja JA Karla Menarda in njegove žene, ki sta se nahajala pri najemniku Antonu Bizjaku, ko so zakonca odvedli iz Cone A v zasedbi Zavezniške anglo-ameriške uprave v Cono B v zasedbi Jugoslovanske armade. Razlogi za grožnje: bil je Črni brat in po duši tigrovec, ki so veljali za britanske agente in so mnogi tedaj tudi 'izginili'; bil je iz trgovske družine, torej razredni sovražnik; bil je dahavec, zato je Ozna nad njim uvedla operativno kontrolo s kodno številko: emigrant XVII: 0000036707. Od leta 1946–1953 se je zdravil v vojaški bolnišnici Ospedale militare S.O.U.O. no 5, Via Breveta 75 v Rimu, kjer je ostal na zdravljenju 6 let in pol. Materialno in duhovno pomoč mu je nudila humanitarna organizacija Malteškega viteškega reda. Republika Italija ga je upokojila kot veterana. Umrl je v Rimu bolan od prestanega trpljenja, star 56 let. Njegovo trnovo pot je njegova hči Tatjana Malec opisala v knjigi Moj oče – Črni brat in njegov čas in se mu poklonila s pesniško zbirko Odstiranja.

Literatura

MALEC, T. Odstiranja, Koper : samozal., 2013

MALEC, T. Moj oče - Črni brat [Elektronski vir] Koper : samozal., 2013

CENCIC, M. Resnična zgodba o družini Črni bratje. Škofije : Društvo za negovanje rodoljubnih tradicij TIGR Primorske, 2011

MALEC, T. Moj oče – Črni brat in njegov čas. [Elektronski vir] Koper : samozal., 2013

Glej tudi

link Spletna stran Tatjane Malec

link Film Črni bratje

link France Bevk, Mira Cencič: Črni bratje - Resnična zgodba o družini Črni bratje (knjiga)

link »Črni brat« - Ivan Gašperčič (članek na spletni strani Marijana F. Kranjca)

Avtor: Marijan F. Kranjc, generalmajor v pokoju, Črni brat - Ivan Gašperčič. Tragična usoda sopotnika solkanskih tigrovcev.

Prispeval/-a: Knjižnica Koper

Zadnja sprememba: 26.12.2013, Knjižnica Koper

Sporočilo:

Zapis "**Zakaj sem ranljiva**" sem umaknila iz prvotnega menija, ker je spletni časniki **POLITIKIS.SI** brez moje avtorizacije iztrgano iz besedila objavil dele besedila iz moje osebne zgodbe in vzpostavil povezavo na moj prispevek. Navedenemu mediju sem poslala elektronsko sporočilo:

Spoštovani glavni in odgovorni urednik g. Tomaž Kokol,

obveščam vas, da v kolikor nemudoma ne umaknete članka Primorska pesnica Tatjana Malec ... in se mi javno ne opravičite za objavo brez moje avtorizacije, bom primorana ukrepati v skladu z zakonom. Prispevek je iztrgan iz konteksta zgodbe o mojem očetu Črnem bratu in mojem življenju, **politično zmanipuliran za zgodbe, ki nimajo z menoj in mojo pripovedjo nobene zveze.**

Tatjana Malec

Članek ni bil umaknjen!

[Uvodna stran](#) | [Bibliografija](#) | [Novo objavljeno I.](#) | [Literarni porton](#) | [Poezija](#) | [Proza](#)

[Genealogija](#) | [Galerija](#) | [Knjižna bralcev](#) | [Stiki in povezave](#) | [Slovenska imena mesecev](#) | [Kotiček](#)

[za Slovence po svetu](#) | [Slovenec sem!](#) | [Raziskovanje nekega primera](#) | [O smrti](#) | [Blog](#)
[I.](#) | [Današnja misel](#) | [Luske hibridne samorodnice](#) | [Aforizmi](#) | [Poglejte kaj je danes](#)
[novega!](#) | [Objavljene vsebine od 1.4.2008 - 31.3.2009](#)

© 2016 - [izdelava spletnih strani](#) - studioStyle